

Sürdürülebilir kırsal kalkınma bağlamında kırsal tutundurma model araştırması: Mut örneği

Rural promotion model research in the context of sustainable rural development: The case of Mut

Hüseyin ÇALIŞKAN¹
Sezgin ÖZDEN¹

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi, Orman
Fakültesi, Çankırı

Sorumlu yazar (Corresponding author)

Hüseyin ÇALIŞKAN
hcaliskanphd@gmail.com

Geliş tarihi (Received)

16.03.2022

Kabul Tarihi (Accepted)

25.07.2022

Sorumlu editör (Corresponding editor)

İbrahim TURNA
turna@ktu.edu.tr

Atıf (To cite this article): Çalışkan, H. & Özden, S. (2022). Sürdürülebilir kırsal kalkınma bağlamında kırsal tutundurma model araştırması: Mut örneği. Ormanlık Araştırma Dergisi, Karok 2021, 133-141. DOI: 10.17568/ogmoad.1089165

Öz

Mut ilçesi fiziksel olan ve fiziksel olmayan problemler nedeniyle kırsal yaşamın az olduğu yerler arasında yer almaktadır. Son yıllarda, bu sorunlara yönelik pek çok tarımsal, altyapı, eğitim ve sağlık yatırımı almış, buna rağmen ilçe nüfusu 2007 yılından bu yana %4,65 azalmıştır. Bu azalışın en önemli nedenlerinden birisi ilçenin bir cazibe merkezi olma özelliği taşımasıdır. Bu çalışmada ilçede kırsalda tutunmayı artırarak göç etmeyi önlemek ve yeni ziyaretçileri çekerek ilçeyi turizm açısından çekim merkezi haline getirebilmek amacıyla tematik turizm bölgesi modeli araştırması yapmak amaçlanmıştır. Bu araştırma sonucunda iki tematik rota önerisi ortaya çıkarılmıştır. Birincisi; Kıbrıs adasının Türkleştirilmesi amacıyla bölgeye gönderilen ahalinin geçiş güzergâhı olması nedeniyle Kıbrıs Yolu temalı yeni bir rota oluşturulmasıdır. İkincisi ise Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorlukları gibi pek çok devletin hüküm sürdüğü ilçede birçok tarihi kalıntının bulunması sebebiyle Tarih Yolu temalı yeni bir model oluşturulmasıdır. Yörede Kırsal turizm olanaklarının canlandırılması istihdam olanaklarını genişleterek kırsal tutundurmaya sağlayabilir ve ülkenin iç ve dış turizm gelirlerinin artmasına katkı sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: Kırsal tutundurma, sürdürülebilir kırsal kalkınma, tematik turizm rotası.

Abstract

The district of Mut is among where the rural living is low due to physical problems and non-physical problems. Although Mut has hosted many agricultural, infrastructural, educational and sanitary investments, the population has decreased by 4.65% since 2007. One of the most important reasons for this decrease is that the district does not have features of being an attraction center. In this study, it is aimed to conduct a thematic tourism region model research in Mut in order to prevent migration by increasing rural promotion and to make the district, a center of attraction in terms of tourism for attracting new visitors. As a result of this research, two thematic route suggestions were revealed. The first; establishing a new route themed as the Cyprus Road, since it was the transit route of the people had been sent to Cyprus island for the purpose of Turkification. The second, creating a new model as the theme of the History Road, since there are many historical ruins in Mut, where many states, including the Roman, Byzantine and Ottoman Empires had ruled. Activating rural tourism opportunities may provide rural promotion by improving employment opportunities in the region and it may contribute to the increase of domestic and foreign tourism revenues of Turkey.

Keywords: Rural promotion, sustainable rural development, thematic tourism route.

Creative Commons Atıf -
Türetilemez 4.0 Uluslararası
Lisansı ile lisanslanmıştır.

1. Giriş

Kırsal bölgelerde beşeri kapasite ile sosyal sermayenin istenilen seviyeye getirilmesi olarak tanımlanabilen sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışında (SBB, 2018) temel amaç, bölgenin üretim kapasitesinin ve dolayısıyla kırsal iş gücü istihdamının artırılmasıdır. Bu şekilde yoksullukla mücadele edilerek, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve yöre insanının yeterli gelire sahip olup refah düzeyinin artırılarak kırsalda tutundurulması amaçlanır (İB, 2020).

Pek çok ülkede sürdürülebilir kırsal kalkınma planları yapılırken kültürel ürünlerin gelişmesine yardımcı olması istenilen programlar uygulanır (Yücer, 2016). Türkiye'nin Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisinde (2021-2023) ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde (2014-2023) ise öncelik, bölgelerin içsel potansiyelini ortaya çıkarıp doğal kaynakları endüstriye kazandırmak ve kırsal ekonomiyi çeşitlendirmektir (BGUS, 2014; ÇKA, 2014; UKKS, 2021).

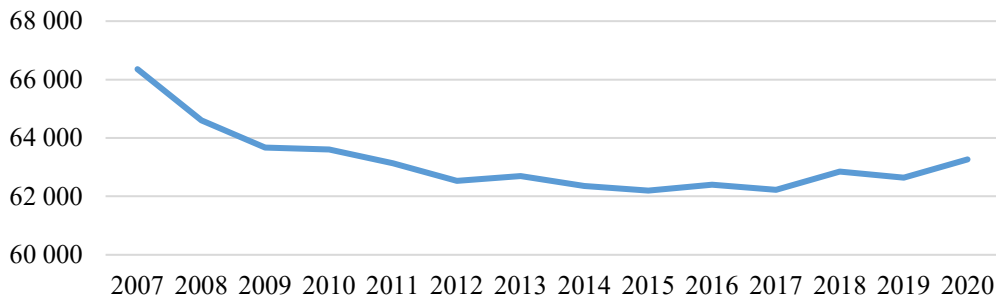
Dünya nüfusunun yaklaşık %40'ını teşkil eden 3,39 milyar insan kırsal alanlarda yaşamaktadır (UN, 2019). Türkiye'de ise 1927 yılındaki ilk nüfus sayımına göre yaklaşık 13,6 milyonluk nüfusun %75,8'i belde ve köylerde yaşamakta iken (ÇŞB, 2021), bugün ise bu oran Dünya Bankası (World Bank, 2018) verilerine göre %20,46'dır.

Kırsal yerleşimler km²'ye 150 kişiden az bireyin düştüğü yerler olarak tanımlanır (World Bank, 1975; OECD, 2011). Türkiye'de ise kırsal yerleşim 20 bin kişiden az bireyin bulunduğu alanlar olarak

tanımlanmasına rağmen, 2014 yılından sonra çeşitli nedenlerle istatistiklerin kent ve kır ayrımı gözlemlenmeden yayınlanmasına başlanmıştır (TÜİK, 2021). Bu nedenle araştırmamızın temelinde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) yaptığı kırsal yerleşim (OECD, 2011) tanımı kullanılmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde teknoloji, eğitim, sağlık ve ulaşım imkânlarının daha iyi olması nedeniyle kırsal alanlarda yaşayan bireylerin kentlere göçü sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (Bayraktar ve Özyılmaz, 2017). Bu da kırsal yerleşimlerin varlıklarını tehlikeye düşürmektedir. Bu alanların varlıklarını devam ettirebilmesi, kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin eğitim, sosyal ve kültürel açıdan daha geniş imkânlarla sahip olması ve bu alanlardan ayrılmalarının önlenmesine yönelik kırsal kalkınma çalışmaları ile mümkün olabilir.

Mut ilçesi Akdeniz bölgesinde yer alan ve sürdürülebilir kalkınma açısından kayda değer tarihi fırsatlara sahip olan bir yerdir. Araştırmanın Mersin ili Mut ilçesinde yürütülmesinin temel olarak iki nedeni vardır. Türkiye genelinde 2019 yılı verilerine göre nüfus yoğunluğu km²'ye 109 kişidir. Ancak 2020 yılı istatistiklerine göre Mut nüfusu 63.269'dur ve 2.554 km²'lik alanı ile nüfus yoğunluğunun Dünya Bankası (World Bank, 1975) ve OECD (2011) kırsal yerleşim tanımlarına uyarak Türkiye ortalamasının altında kalacak şekilde 24,86'dır. İkinci nedeni ise, Mut ilçesinin, adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçildiği tarih olan 2007 yılındaki nüfusunun 66.356 kişi olmasına rağmen 2020 yılı nüfusunun 3.087 kişi azalarak 63.269 olarak kayıtlara geçmesidir (Şekil 1).

Şekil 1. Mut ilçesi nüfus değişim grafiği (TÜİK, 2020a)
Figure 1. The population change graphic in Mut district (TÜİK, 2020a)

TÜİK (2020a) verilerine göre araştırma bölgesinde 2007 yılından itibaren 2020 yılı dâhil olmak üzere 5000 birey doğmuş, 4370 birey hayatını kaybetmiştir. Bu verilere göre yörenin net 3357 kişi göç verdiği anlaşılmaktadır.

Mut ilçesi yöresel tarım ürünleri bakımından önemli potansiyele sahip olmasına rağmen ulusal

düzeyde adını fazla duyuramamıştır. Ancak Roma İmparatorluğuna uzanan tarihi ile nispeten küçük yüzölçümüne rağmen kırsal kalkınma potansiyeli sayılabilecek pek çok kültürel ve tarihi mekâna sahiptir. Çalışmada, bu tarihi imkân, mekân ve olanaklar ele alınarak bazı tematik rota önerileri geliştirilmiştir. Böylece araştırmanın bir turizm model araştırması sunarak yörede hem ekonomik

ve sosyokültürel anlamda olumlu değişiklikler yaşanması, hem de Mut ilçesinin kırsalda tutundurma sorununun çözümüne katkıda bulunması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

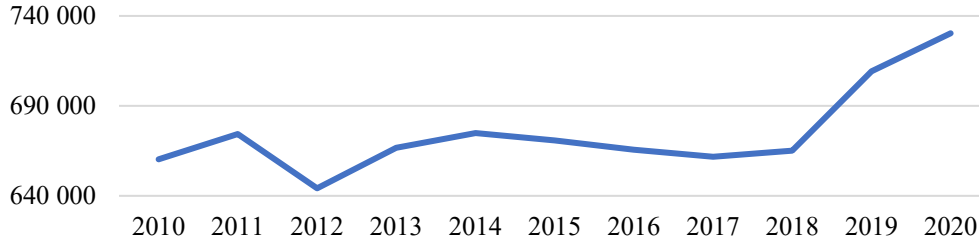
Bu araştırma, konu ile ilgili yapılmış olan yazılı ve elektronik kaynakların bir araya getirilmesi ve değerlendirilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu kaynaklar resmi istatistikler (TÜİK, 2020a; TÜİK, 2020b; TÜİK, 2021), bilimsel araştırmalar, raporlar, kitaplar, makaleler ve buna benzer verileri kapsamaktadır. Çalışmada, öncelikle Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan demografik veriler ele alınmıştır. Bu veriler daha önce yapılan araştırmalar ile birlikte incelenmiş ve Mut'un bazı tarihi kaynakları ile nasıl sürdürülebilir bir kırsal kalkınma yaklaşımı sergileyebileceği tartışılmıştır.

Kırsal kalkınma çalışmalarında öncelikle, yöre halkının yaşadığı sorunlar belirlenmekte, ardından bu sorunların tanımı ve çözüm önerileri geliştirilmektedir. Tolunay ve Akyol (2006) yaptığı çalışmada sorunları belirleme aşamasında onları Fiziksel olan ve Fiziksel olmayan sorunlar olarak ikiye ayırmaktadır. Çalışmada, yöredeki kırsal kalkınma imkânlarını tetikleme amacıyla işlenen tematik turizm modelleri, Tolunay ve Akyol'un tanımladığı kıstaslara göre hem altyapı eksikliğini ilgilendirdiğinden fiziksel olan, hem de devlet

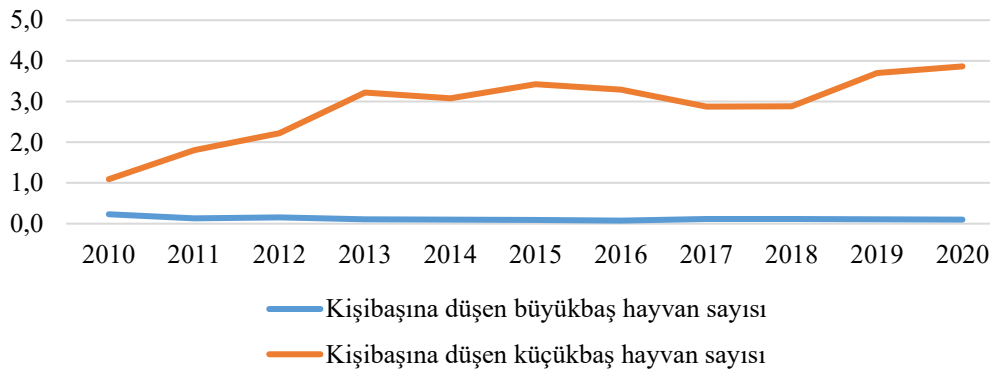
imkânlarının yeteri kadar ulaşamaması nedeniyle fiziksel olmayan sorunlar kapsamına alınabilir.

Çalışma alanı olan Mut ilçesi, Akdeniz bölgesinde, Mersin iline bağlı olup, il merkezine 165 kilometre uzaklıkta ve Karaman yolu üzerinde bulunmaktadır. Konumu itibarıyla Akdeniz bölgesi ile İç Anadolu Bölgesini birbirine bağlayan geçitlerden biri olan Sertavul Geçidinin (1650 m) devamında yer almaktadır. Bu durum ilçeyi stratejik anlamda önemli bir yer haline getirmekte, iklimi nedeniyle yılın on iki ayında tarım yapılabilen ve bu nedenle geçimini büyük çoğunlukla tarımdan elde etmektedir (MTSO, 2017).

Sürekli olarak tarım bölgesi algısı altında olan Mut, bu konuda pek çok yatırım almış olmasına rağmen, yöre halen göç veriyor olduğundan bu yatırımların kalkınma ve tutundurma açısından yetersiz kaldığı söylenebilir. Yöre halkı geçimlerini meyve, sebze, zeytin ve hububat üretiminin yanında orman işleri ve hayvan ürünlerinden elde ettikleri gelir ile sağlamaktadır. Mut ilçesi, TÜİK (2020b) rakamlarına göre sahip olduğu 9.277.638 adet zeytin ağacı ile bölgenin önemli zeytin üreticilerinden birisidir (MTSO, 2017). Aynı zamanda sahip olduğu 2.366.158 adet kayısı ağacı ve 87.096 adet incir ağacı ile de kayısı ve incir üretiminde söz sahibidir (TÜİK, 2020b). Bu nedenlerle ilçedeki tarım alanı miktarı (Şekil 2) ve kişi başına düşen hayvan sayısı (Şekil 3) incelenmiştir.

Şekil 2. Tarım alanı miktarının yıllara göre değişimi (dekar) (TÜİK, 2020b)
Figure 2. Change the amount of agricultural land by years (decare) (TÜİK, 2020b)

Şekil 3. Yıllara göre kişi başına düşen hayvan sayıları (TÜİK, 2020b)
Figure 3. Number of animals per capita by years (TÜİK, 2020b)

Buna göre son 10 yılda tarım alanı miktarında ve kişi başına düşen küçükbaş hayvan miktarında artışlar meydana gelmiş olmasına karşın, nüfusun azalmakta olduğu görülmektedir. Lider tarım ürünleri olan zeytin, incir ve kayısıda kişi başına düşen adetlerin artışı da (TÜİK, 2020b) bireyi yörede tutundurmaya yetmemiştir.

Bunun dışında yöre halkının yaşam kalitesini iyileştirmek için Mut ilçesine 2012 yılında yapımına başlanıp 2017 yılında tamamlanan yeni devlet hastanesi açılmış ayrıca 112 Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonu sayısı artırılmıştır (Mut Belediyesi, 2014). Yörede Mersin Su ve Kanalizasyon İdaresi tarafından son 5 yılda 200 km'den fazla su hattı döşeme/onarma işi yapılmış, sadece 2019 yılında açılan 162 adet su deposu ile pek çok haneye su ulaştırmaya çalışılmıştır (MESKİ, 2020).

3. Bulgular

3.1 İlçenin Kıbrıs yolu potansiyeli

Bahar (2007), bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının azaltılması ve dengeli büyüme için turizm sektörüne önemli görevler düşmekte olduğunu ve bu sektör aracılığıyla yeni ekonomik kaynak ve iş imkânlarının ortaya çıkabileceğini bildirmektedir. Bu bağlamda bölgelerin elinde bulunan tarihi potansiyelin, yeni sahalar açacak şekilde kullanılması önemlidir.

Mut Belediyesi stratejik planlarında aktarıldığı üzere Mut güzergâhı, tarih boyunca 3'üncü Haçlı seferleri, Avrupa-Ortadoğu ticaret bağlantısı ve hatta Kıbrıs'ın iskânı gibi nedenlerle pek çok kez ve pek çok farklı amaçla kullanılmıştır (Mut Belediyesi, 2014). Bunlardan en önemlilerinden biri ise şüphesiz Osmanlı Devleti'nde Sultan II. Selim tarafından fethedilen Kıbrıs adasının Türkleştirilmesi amacıyla adaya gönderilen ahalinin geçiş güzergâhı olmasıdır. Bu da Kıbrıs Adasının fethi ve sonrasındaki kolonizasyon (Barkan, 1953) sürecinde Mut'un öneminin arttığını göstermektedir.

Gökçe (1999) çalışmasında, o dönemde hâlihazırda belli sayıda Osmanlı askeri ve idarecisi barındıran Türk iskânı ile şenlendirilmesi ve mamur hale getirilmesi için büyük bir nüfus hareketine ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Bu iskân çalışmasında önceliğin gönüllülere verildiği bildirilse de %55'i (3150 hane) Karaman'dan olmak üzere toplamda ilk etapta 5729 hane (Çelik, 2003; Çakmak, 2008) ve sonraki yıllarda da eklemeye yapılmak kaydıyla binlerce insan adaya kendi isteğiyle veya halk içinde huzuru bozanlardan emirle sürgün edilerek göç ettirilmesi öngörülmüştür (Uzunçarşılı, 1988; Halaçoğlu, 2001; Çakmak, 2008).

Çelik (1994)'e göre Kıbrıs'ın fethi, İçel (Mersin)'in bölgesel yollar ile bağlantısında bir dönüm noktası olduğundan adanın fethi öncesinde Larende'yi (Karaman'ı) Mut ve üzerinden Silifke'ye bağlayan bu yolun esaslı bir bakım altına alındığını belirtmektedir. Kıbrıs adasının fethi ve sonrasında asker, silah, hazine taşınması ve/veya ticaret amacıyla kullanılan bu yol üzerinde bulunan han ve kervansaraylar ile Kıbrıs'ın 300 yıldan fazla Osmanlı'da kalmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu katkıda Çelik (1994)'in devlet arşivlerinden Osmanlı Tahrir Defterlerine ulaşarak varlığını belirttiği Larende-Mut arasındaki Eşekçi, Emir Muhlis ve Hocandı kervansarayların faydası mutlaka büyüktür. Sadece ticaret veya göç değil, haber ulaştırmada da kullanılan ve menzil güzergâhı olarak adlandırılan bu yol (Şekil 4), Konya, Larende, Mut, Silifke, Tarsus ve Kıbrıs hattını izlemektedir (Halaçoğlu, 1982; Çelik, 1994). Ayrıca, Küçükdağ (2019), Osmanlı Devleti'nin 2. Selim döneminde kurulan Konya Sultan Selim İmarethesinin aracılığıyla Konya, Silifke ve Mut çevresinde pek çok köy, mezra ve tarlanın imaret için vakfedildiğini de bildirmektedir.

Şekil 4. İlçenin Menzil (Halaçoğlu, 1982; akt. Çelik, 1994) ve Sürgün (Çelik, 2003) güzergâhları
Figure 4. The district's Menzil (Halaçoğlu, 1982; Çelik, 1994) and Sürgün (Çelik, 2003) routes

Çelik (2003), Göksu ırmağı ağzındaki Silifke limanının (Şekil 4) Kıbrıs'a yakınlığı ve coğrafi konumu nedeniyle Kıbrıs'a gidişlerde kullanılmış olabilecek en uygun liman oluşunu belirtmekte ve sürgün işleyişinin, sürgün halkının güvenliği nedeniyle bir kaleden diğerine olmak üzere Silifke Limanına kadar devam ettiğini bildirmektedir. Bu hususta güzergâh üzerindeki Karaman, Mut, Mavga ve Silifke kaleleri ve yol alternatifleri olarak Mut'tan sonra Alaiye limanı güzergâhındaki Ermenek kalesi ve Gülnar kalesi güzergâhları tespit edilebilir. Dönem yollarını birbirine bağlayan köprüler Arı, Eşekçi, Kebe (Sosun), Kravga, Taş ve Yapıntı köprüleri üzerine çalışmalar yapılırak

Kıbrıs Yolu güzergâhına eklenebilir. Sözlü (2017) bu hususu, “İnsanları, hayvanları hatta eşyaları birbirine kavuşturan köprüler, gönüllerde kurulan köprüler kadar önemli ve değer görmeyi hak ediyor olmalılar” sözüyle betimlemektedir. Şu konuda gönüllü veya cebren hanelerin sürgün edilmesi sürecinde ulaşımı sağlayan köprülerin o dönemin konjonktürü ile değerlendirilerek Kıbrıs’a göçleri anlatan bir göç yolu güzergâhı çizilebilir.

3.2 İlçenin tarih yolu potansiyeli

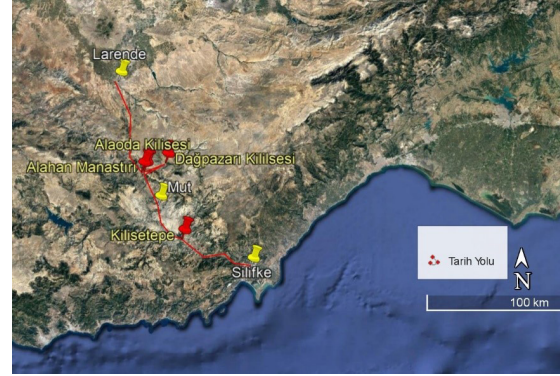
Dünya tarihi boyunca ortaya çıkan pek çok inanç sistemi, bugünün etkileyici ve kültürel birer mirası olan pek çok ibadethane, tapınak, mabet, türbe ve heykeller gibi yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Okuyucu ve Somuncu (2013)’nin kullandığı lejanta göre Türkiye toprakları, ve araştırmamızı yürüttüğümüz Mut yöresi de tarih boyunca pek çok devlet ve dinin konuşlandığı önemli bir destinasyon olup, bu yörede pek çok eser bırakmışlardır.

Mut ilçesi Antik Yunan, Roma ve Bizans dönemlerine uzanan pek çok esere sahiptir ve bugüne kadar araştırmalar da Aloda/Alaoda kilisesi, Dağpazarı Kilisesi ve Alahan Manastırı ön plana çıkmaktadır (Hill, 1998). Bunlardan hakkında en geniş araştırma yapılanı, aynı zamanda 2007 yılında 270 adet sikke içeren definenin de bulunarak tescil altına alındığı Dağpazarı Kilisesidir (Arslan, 2009).

Antik ismi Coropissos olan Dağpazarı Kilisesi, 1875 yılında İngiliz gezgin Davis ve 1980 yılında ise Headlam ve Ramsay tarafından incelenerek ortaya çıkarılmış olup Karaman’dan Silifke’ye inerken antik bir yol üzerinde bulunmaktadır (Yıldız ve ark., 2011). Tarihte Kilikya ve İsaurya bölgesi olarak anılan alanda bulunan Dağpazarı kilisesinin özel tasarlanmış vaftiz yapısıyla Hristiyanlık için önemli olduğu, benzer yapıların Türkiye’nin farklı bölgelerindeki Milet, Efes ve Meryem Ana kilisesi vaftizhanelerinde de bulunmasından anlaşılabilir (Aydın, 2006). Bu yapı Bizans’ın ilk dönemlerine ait bir kilise yapısıdır (Yergün ve Ünal, 2005) ve ilk olması bakımından inanç turizmi potansiyeline sahiptir. Bu tip bir inanç turizmi potansiyelinin geliştirilmesi Yenil ve Akyazı’ya (2019) göre yöreyi ziyaret eden turistler, burada yaşayan yerel halka fayda sağlayacaktır.

Bunun yanında Mut, iç bölgeler ile güneyi birbirine bağlaması nedeniyle bir geçit konumunda bulunmaktadır. Tarihte pek çok medeniyet ve ulusun bu geçit güzergâhını kullanması, pek çoğunun da burada eser bırakmasına neden olmuştur. Köse ve Atlay (2005), Mut Claudopolis isimli kitabında Mut’un geçmişini tarih öncesi çağlara dayandı-

rarak anlatmaktadır. Bu nedenle Mut, korunması gerekli kültürel çeşitliliğe sahip önemli yerleşkelerden biridir (Yergün ve Ünal, 2005). Öyle ki Mut ilçesinde bulunan tüm eserleri bir tarih yolu projesinde listelemek mümkün olmasa da araştırmamız için üzerinde en çok çalışma yapılanlar ve dikkat çekiciler ele alınmıştır (Şekil 5).

Şekil 5. İlçenin tarih yolu potansiyeli
Figure 5. Historical road potential of the district

Köse ve Atlay (2005), Mut’ta Kilisetepe, Örentepe, Attepe, Cingantepe ve Çömlek Tepesi isimli höyüklerin bulunduğunu ancak bunlardan Kilisetepe haricindekilerde arkeolojik çalışmalar yapılmadığını bildirmiştir. Bu nedenle Mut’ta ilk insan yerleşimlerinin Tunç çağına uzandığı belirtilmektedir. Ayrıca Kilisetepe yöresi hakkında yerel araştırmacıların yanı sıra Baker (1995), Hansen ve Postgate (1999), Symington (2001), Bouthillier ve ark. (2014), Helsop (2019) gibi pek çok yabancı araştırmacı da çalışmıştır. Bu nedenle dünyanın da ilgisini çeken bu yer, üzerinde yeni ve ileri araştırmalar yapılarak yörenin tarihi panoramasını içeren bir tarih yolu projesi (Şekil 5) ile gündemde tutularak sürdürülebilir bir kalkınma aracı olarak kullanılabilir.

Mut ilçesinin eskiden Claudopolis adı, Köse ve Atlay (2005)’in oldukça detaylı anlattığı üzere, M.S. 41-45 yıllarında İmparator Claudios döneminde emekli askerlerin, Romalılaştırma politikası adı altında bölgeye yerleştirilerek şehirleşmesi ile ortaya çıkmıştır. Akpınar (2007) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB, 2021b) gibi bazı kaynaklar Alahan Manastırı’nı Bizans dönemi eseri olarak almalarına rağmen, Dilay (2011), Köse ve Atlay (2005) gibi bazı kaynaklar ise Roma dönemi eseri olarak göstermektedir. Ne olursa olsun ilk Hristiyan mimarisinin ustalık eserlerinden birisi olan (Gough, 1968), Alahan Manastırı ana yapısı itibarıyla geç 5’inci yüzyıl ve erken 6’ncı yüzyıl mimari özelliklerini taşıdığından (Dilay, 2011) yörenin tarihi panoramasını açığa çıkaran en önemli eserlerden

birisidir. Ayrıca Sinobiç Kalıntıları'nda yörede atıl duran ve gün yüzüne çıkarılıp ilçenin tarihi panoramasını ortaya çıkarabilecek ayrı bir Roma dönemi kalıntısıdır (KTB, 2021a).

Mut yöresi, Osmanlı öncesinde Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Karamanoğlu gibi çeşitli devletlerin de egemenliği altına girmiştir (Köse ve Atlay, 2005). Tarihi çeşitliliği yansıtmaması bakımından 11'inci yüzyılın sonlarında yapılan ve Selçuklulara ait olan Dağ Camii Mut'un son bin yılını anlatan eserlerin başında gelmektedir. 1230 yılında Alaattin Keykubat'ın emri ile yapılan Mavga Kalesi, Laal Paşa tarafından yaptırılan Ala Oda Mağarası ve mimarisi nedeniyle Karamanoğulları'na ait olduğu düşünülen Kızıl Minare ve Mut Kalesi (KTB, 2021a) ilçenin tarihi panoramasını en iyi canlandırabilecek eserler arasına eklenebilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Mut yöresinin kalkınma açısından en büyük problemi olan ulaşımın, son dönemde yapılan pek çok proje ile aşılıp çalışıldığı söylenebilir. Dönemin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Lütfi Elvan, 2014 yılında ilçe hakkındaki açıklamalarında, Mut'un son derece kötü coğrafi koşullara sahip olduğunu ve ilçenin Karaman, Ermenek ve Silifke yönlerine ulaşımı kolaylaştıracak yol, tünel ve viyadükler yapılacağını ve yapılmakta olduğunu belirtmiştir (Milliyet, 2014). Bu yatırımlar "Mut çukuru" (Yergün ve Ünal, 2005) olarak anılan yörenin gelişmesindeki en büyük engeli ortadan kaldıracaktır. Bu yollardan bir kısmı açılmış bir kısmında ise çalışma halen devam etmektedir. Bu en büyük problemin ulaşım altyapısının sağlanması ile aşılabileceği düşünüldüğünde araştırmamızın özündeki tematik turizm rotalarının önündeki en büyük engel kaldırılmış olacaktır.

Bu çalışma ile önerilen iki tematik turizm rotasının Mut yöresine ziyareti artırması ile ilçede yeni iş imkânlarının ortaya çıkması ve böylece yöreden göçün azaltılması hedeflenmektedir. Daha önce farklı bölgelerde yapılan benzer turizm rotası önerilerinde "Toplumun yoksul kesimini oluşturan dağ ve orman köylüleri ve pansiyon çalıştıran ailelerin bu işi yaptığı düşünüldüğünde, bu kesimin ekonomik olarak iyileşme göstereceği açıktır" gibi sonuçlara varılmıştır (Kaypak, 2012). Aynı durum, turizm olanaklarının gelişmesi ile her bölge gibi Mut ilçesinde de söz konusudur. Ayrıca bu tip modellerin geliştirilmesi ülkemizde ve tüm dünyada standartlaşmış deniz turizmi etkinlikleri üzerindeki baskı ve yükün azalmasına katkı sağlayacaktır (Demircioğlu, 1993).

Tarih ve inanç turizmi olanaklarının genişletilerek

hem ülkeye, hem bölgeye hem de yöreye daha fazla turist çekilerek yeni birer cazibe merkezi oluşturulabilecektir. Böylece iç ve dış turizm gelirleri artırılabilir. 2000 yılı ve sonrasında kent keşmekeşliği baskısı altında kalan bireylerin geriye dönüşüne imkân sağlanarak kentten kırsala göçe katkı sağlanabilir. Dağlık tarih ve turizm alanları hassas ve tahrip etkisi altındaki ekosistemler olduğundan katılımcı yaklaşımla yöre halkının buraya sahip çıkması sağlanabilir. Ayrıca ulaşım ve konaklama imkânlarının geliştirilmesiyle birer cazibe merkezi haline gelmesi, yörede tarih turizminin yanında çeşitli ekoturizm olanaklarının da ortaya çıkmasını sağlayabilir. Bu tip ekoturizm aktiviteleri orman köylüsünün gelirlerini de artıracak, bu da yoksullukla mücadele ederek refahın sağlanmasını ve orman-toplum ilişkilerinin gelişmesini hızlandıracaktır. Bu konu ormanların korunup geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı için çok önemlidir.

Turistlerin ziyaret ettikleri bölgelerde, doğanın ve tarihin korunmuş olmasını beklerler. Bölgeyi ziyaret eden bireyler o bölgede yalnızca doğayı ve tarihi gözlemlemekle kalmayıp, buranın sosyal ve kültürel geleneklerini, folklorik ve gastronomik değerlerini yani yemek kültürü ile yemek sanatını (Hatipoğlu, 2010) ve yöresel ürünlerini de deneyimlerler. Bu alanların korunarak turizme açılması yöre halkının yalnızca turizm geliri bakımından zenginleşmesine değil aynı zamanda yöresel güzelliklerin tanıtılmasına da imkân sağlayacaktır.

Yöreye tarihi ve turistik yönden belirli modellemeler ile daha fazla dikkat çekilmesi orman kaynaklarının yönetimi bakımından da bazı katkılar sağlayacaktır.

Öncelikle, yöre halkının istihdam olanakları gelişeceğinden kırsal tutundurma amacı ile yapılan modellemeler hedefine ulaşabilecek, böylece hem istihdam olanakları artacak hem de katma değer sağlayan özel projelerin ortaya çıkması mümkün olacaktır. Bu projeler ve dolayısıyla istihdamın ortaya çıkaracağı bir başka direkt katkı ile yöredeki kesme, nakil, açma, yerleşme, sarf, bulundurma ve otlama gibi pek çok orman suçu azaltılabilecektir. Örneğin, yöre halkının gelir düzeyi ve imkânları artacağından kaçak avcılık azaltılabilecek ve hatta nesli tükenmekte olan ve risk altındaki bitki ve hayvan türleri korunabilecektir. Yöre daha kalabalık ve korunaklı olacağından, yöre halkının yacak odun, otlama veya açmacılık yönündeki zararlarının tespiti ve önlenmesi daha kolay olacaktır. Plansız olarak yapılan odun dışı orman ürünleri hasatları kontrol altına alınabilecek, yöre halkına kayıt altındaki üretim olanaklarının artırılmasıyla daha fazla imkân tanınabilecektir. Öncesinde kişisel ihtiyaçlar için, bazen kayıt dışı ve miktarı

tespit edilemez şekilde faydalanmanın söz konusu olduğu Defne (*Laurus nobilis* L.), Kekik (*Origanum* sp., *Thymbra spicata* L., *Satureja* sp.), Biberiye (*Rosmarinus officinalis* L.), Dağçayı (*Sideritis* sp) ve Adaçayı (*Salvia* sp.) başta olmak üzere pek çok odun dışı orman ürününün turistik açıdan faydalanmaya daha fazla dahil edilmesi mümkün olacaktır.

Yörede, rekreasyon ve dinlenme amaçlı bazı ormanlar bulunmasına rağmen, bu çalışmada önerilen kırsal tutundurma modelleri ile birlikte yeni alanların planlanması ve açılması mümkün olacaktır. Bir yandan doğayı koruma hizmeti yerine getirilirken diğer yandan piknik ve kamp imkânları sağlayarak turistik amaçlı bölgeye gelen yerli ve yabancı nüfusun bölgede daha fazla vakit geçirmesi sağlanacaktır. Bu vakit arttıkça, hem yöre halkına hem de ülke ekonomisine dolaylı katkılar ortaya çıkacaktır.

Sonuç olarak, doğal ve kültürel mirasımızın korunması ve tanıtılmasında önemli işlevi olan kırsal turizm olanaklarının canlandırılması, başta Mut yöresinde istihdam olanaklarını genişleterek kırsal tutundurmaya sağlayabilecek, ardından da Mut ilçesi özelinde Türkiye'nin de ülke olarak iç ve dış turizm gelirlerinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Açıklama

Bu çalışma, 6-9 Aralık 2021 tarihlerinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi'nce düzenlenen "IV. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özet olarak basılmıştır.

Kaynaklar

Arslan, M., 2009. Mut-Dağpazarı Aspendos Stater defnesi. *Belleten Dergisi*. Türk Tarih Kurumu. Cilt LXXIII Sayı 267 Ağustos 2009. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/977383> (Ziyaret Tarihi: 19.10.2021).

Akpınar, E. 2007. Türkiye'nin dünya mirası listesindeki yeri ve yeni bir aday önerisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1) , 81-106. <https://dergipark.org.tr/en/pub/erziefd/issue/6006/80082> (Ziyaret Tarihi: 13.10.2021).

Aydın, A. 2006. Kilikya ve Isaurya bölgesi vaftiz yapıları. *Sanat Tarihi Dergisi*. Sayı 1 Nisan 2006, 1-19. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/152485> (Ziyaret Tarihi: 15.10.2021).

Bahar, O. 2007. Bölgesel kalkınmada turizm sektörünün ekonomik açıdan yeri ve önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , (19) . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23520/250609> (Ziyaret Tarihi: 09.10.2021).

Baker, H., Collon, D., Hawkins, J., Pollard, T., Postgate, J., Symington, D., Thomas, D. 1995. Kilise tepe 1994. *Anatolian Studies*, 45, 139-191. <https://doi.org/10.2307/3642918> .

Barkan, Ö. 1953. Osmanlı İmparatorluğunda bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak sürgünler. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 15 (1-4), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/876/9757> (Ziyaret Tarihi: 15.09.2021).

BGUS. 2014. Bölgesel gelişme ulusal stratejisi (2014-2023). T.C. Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/2014-2023_Bölgesel_Gelişme_Ulusal_Stratejisi.pdf (Ziyaret Tarihi: 15.10.2021).

Bouthillier, C., Colantoni, C., Debruyne, S., Glatz, C., Hald, M. M., Heslop, D., Kozal, E., Miller, B., Popkin, P., Postgate, N., Steele, C. S., Stone, A. 2014. Further work at Kilise tepe, 2007–2011: refining the Bronze to Iron age transition. *Anatolian Studies*, 64, 95–161. <http://doi.org/10.1017/S0066154614000076> (Ziyaret Tarihi: 19.09.2021).

Bayraktar, Y., Özyılmaz, A. 2017. İç göçün bölgesel eşitsizlik üzerindeki rolü: Türkiye örneği. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Özel Sayı-1 Ortadoğu ve Göç, 1-16. <https://doi.org/10.26513/tocd.317663> (Ziyaret Tarihi: 15.10.2021).

Çakmak, Z. 2008. Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk göçü (1878–1938) . *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14 (36) , 201-223. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunited/issue/2875/39445> (Ziyaret Tarihi: 21.10.2021).

Çelik, Ş. 2003. Türk Fethi sonrasında Kıbrıs adasına yönelik iskân çalışmaları. *Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi*. Near Eastern Languages and Literatures Department .Harvard University. Cambridge USA. A 27/1. S. 263-304.

Çelik, Ş. 1994. Osmanlı taşra teşkilatında İçel sancağı (1500-1584), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul.

ÇKA, 2014. 2014-2023 Çukurova bölge planı. 70. Çukurova Kalkınma Ajansı https://www.cka.org.tr/uploads/pages_v/2014--2023-cukurova-bolge-plani.pdf (Ziyaret Tarihi: 15.10.2021).

ÇŞB, 2021. Kentsel-kırsal nüfus oranı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/kentsel--kirsal-nufus-orani-i-85670> (Ziyaret Tarihi: 23.04.2021).

Demircioğlu, G. 1993. Kırsal turizm nedir?. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (5), 8-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atad/issue/53262/707465> (Ziyaret Tarihi: 17.09.2021).

Dilay, S. 2011. Sanatsal ve kültürel açıdan balık motifleri. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 4(1), 53-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/derleme/issue/35081/389069> (Zi-

yaret Tarihi: 21.10.2021).

Gough, M. 1968. Alahan monastery: A masterpiece of early Christian architecture. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 26(10), 455–464. <https://doi.org/10.2307/3258816>.

Gökçe, T. 1999. 1572-73 yıllarında Kıbrıs'ta iskân edilmek üzere Karaman ve Rum vilayetlerinden sürülen aileler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 3 (2), 9-74. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egetid/issue/34413/380110>.

Halaçoğlu, Y. 2001. Osmanlı döneminde Kıbrıs'ta iskân politikası, dünden bugüne Kıbrıs meselesi, TATAV Yayınları, İstanbul, 2001.

Halaçoğlu, Y. 1982. Osmanlı imparatorluğunda Menzil teşkilatı ve yol sistemi. Basılmamış Doçentlik Tezi. İstanbul.

Hansen, C., Postgate, J. 1999. The Bronze to Iron age transition at Kilise tepe. *Anatolian Studies*, 49, 111-122. <https://doi.org/10.2307/3643066>.

Hatipoğlu, A. 2010. İnançların gastronomi üzerine etkileri : Bodrum'daki beş yıldızlı otellerin mutfak yöneticilerinin görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Sakarya.

Helsop, D. 2019. A comparison of two Turkish grinding stone assemblages: Kilise tepe, Mut and Kinet Höyük, Dörtüyl. *Revista d'arqueologia de Ponent*, p. 191-199. <https://raco.cat/index.php/RAP/article/view/382338> (Ziyaret tarihi:13.09.2021).

Hill, S. 1998. Alahan and Dağ Pazarı. In R. Matthews (Ed.), *Ancient Anatolia: Fifty Years' Work by the British Institute of Archaeology at Ankara* (pp. 315–338). <http://www.jstor.org/stable/10.18866/j.ctt1pc5hb2.32>.

İB. 2020. İçişleri Bakanlığı 2020 yılı İdare Faaliyet Raporu. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/OYA/oooyya/oyaoya/2020YILI-IDARE-FAALİYET-RAPORU_10-Mart_kucuk-site-oya.pdf (Ziyaret tarihi:15.04.2021).

Kaypak, Ş. 2012. Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012 (1), 11-29 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/10214/125525>.

Köse, E., Atlay, D. 2005. *Mut Claudiopolis*. Mut Belediyesi Kültür Yayınları. 1'inci Baskı. İstanbul.

KTB, 2021a. İnanç turizmi. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10173/inanc-turizmi.html> (Ziyaret tarihi:09.11.2021).

KTB, 2021b. Mersin, Mut, Alahan Manastırı <https://kvmmgm.ktb.gov.tr/TR-52037/mersin-mut-alahan-manastiri.html> (Ziyaret tarihi:11.10.2021).

Küçükdağ, Y. 2019. Konya Sultan Selim imareti vakıfları ve vakfiyesi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3), 1-53. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/karataysad/>

issue/54875/751603.

MESKİ. 2020. Meski faaliyet raporu 2020. Mersin Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. <https://www.meski.gov.tr/pages/MevzuatBelge.xhtml?mevzuatBelgeId=2> (Ziyaret tarihi: 05.06.2021).

Milliyet. 2014. Ulaştırma bakanı Elvan Mut'ta. Milliyet Gazetesi. 12.03.2014. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/mersin/ulastirma-bakani-elvan-mutta-10078096> (Ziyaret tarihi: 09.06.2021).

MTSO, 2017. Mut coğrafyası, coğrafi yapı. Mut Ticaret ve Sanayi Odası. <http://www.muttso.org.tr/Mut/Co%C4%9FrafıYap%C4%B1/tabid/17437/Default.aspx> (Ziyaret tarihi:13.09.2021).

Mut Belediyesi, 2014. Kent bilgileri. Mut belediyesi stratejik plan 2014-2019. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/RglW+Mut_14-19_SP.pdf (Ziyaret tarihi:11.09.2021).

OECD. 2011. Methodology to classify regions into predominantly urban, intermediate or predominantly rural. *OECD Regional Typology*. Directorate for Public Governance and Territorial Development. June 2011.

Okuyucu, A., Somuncu, M. 2013. Türkiye'de inanç turizmi: bugünkü durum, sorunlar ve gelecek. *International Conference on Religious Tourism and Tolerance Proceedings* s.627-643. 9-12 May, 2013. Konya.

SBB. 2018. On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2019-2023. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Yayın No: KB: 3028- ÖİK: 810 Ankara.

Sözlü, H. 2017. Mut'taki tarihi köprüler. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, (6), 241-266 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usad/issue/39342/464633>.

Symington, D. 2001. Hittites at Kilise tepe. In: *La Cilicie : espaces et pouvoirs locaux*. Actes de la Table Ronde d'Istanbul, 2-5 novembre 1999. İstanbul : Institut Français d'Études Anatoliennes-Georges Dumézil,. pp. 167-184.

Tolunay, A., Akyol, A. 2006. Kalkınma ve kırsal kalkınma: temel kavramlar ve tanımlar. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*; Vol 2; 116-127. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/195586> (Ziyaret tarihi:09.11.2021).

TÜİK. 2021. Kent/kır tanımının revizyonu. <https://www.resmiistatistik.gov.tr/detail/subject/kir-kent-taniminin-revizyonu/> (Ziyaret tarihi:03.11.2021).

TÜİK. 2020a. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210> (Ziyaret tarihi:05.11.2021)

TÜİK. 2020b. Merkezi dağıtım sistemi. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=113&locale=tr> (Ziyaret tarihi:05.07.2021).

UKKS. 2021. Ulusal kırsal kalkınma stratejisi (2021-

2023). <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/UKKS-3Belgesi.pdf> (Ziyaret tarihi: 15.10.2021).

UN. 2019. World urbanization prospects: The 2018 revision (ST/ESA/SER.A/420). United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division New York: United Nations.

Uzunçarşılı, İ.H. 1988. Osmanlı Tarihi, III/I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. basım. Ankara, 1988.

World Bank. 2018. Rural population. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL> (Ziyaret tarihi: 23.04.2021).

World Bank. 1975. Rural development sector policy paper. New York. U.S.A.

Yenil, Ü., Akyazı, N. 2019. Sürdürülebilir turizm kapsamında kültürel iz koridoru değerlendirmesi. *Niğde*

Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 8 (2), 1179-1192. <https://doi.org/10.28948/ngu-muh.598189>.

Yergün, U., Ünal, Z. G. 2005. Mut (Mersin) kentsel kültür varlıkları envanteri. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*. Sayı 4. ISSN 1304-2440. İstanbul <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1343283> (Ziyaret tarihi: 23.011.2021).

Yıldız, F., Yakar, M., Zeybek, M., Kocaman, E., Pınar, K., Telci, A., Mutluoğlu, O., Yılmaz, H.M. 2011. Dağpazarı Kilisesi (Mut-Mersin) röleve örneği. 13. *Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı Bildiri Özetleri Kitabı*. 1, 251-252.

Yücer, A. 2016. Kırsal kalkınma için bir köy bir ürün projeleri ve başarı koşulları; *XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*. 25-27 Mayıs 2016. 993-1002.